

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

נח

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ה

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

בפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושבע לבריאה

לזכות

החתן הת' הרב אשר מנחם מענדל שיחי'

ימיני

והכלה מרת רחל מנוחה שתחי'

לואיס

לרגל בואם בקשרי השידוכין ביום אדר"ח מ"ח,

הי' תהא זו שנת סגולות

*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' אמיתי וזוגתו מרת פייגא שרה שיחיו ימיני

הרה"ת ר' שמואל וזוגתו מרת אסתר שיינדל שיחיו לואיס

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

שעד עתה לא הקפידו על זה (לפי שדרים בין הגוים), כולל גם הזהירות בנוגע להזמן דקידוש לבנה – שמצינו בזה חילוקי מנהגים: אחר ג' ימים למולד¹, אחר ז' ימים למולד², ובמוצאי שבת³, אם ליל מוצאי שבת הוא קודם י' בחודש . . אבל אם הוא אח"כ אין ממתנין עד מוצאי שבת, שמא יהיו ב' לילות או ג' או ד' עננים ולא יראו הלכנה ויעבור הזמן⁴, ובפרט במדינות שרגיל יותר שהשמים מכוסים בעננים, ובפרט בימות החורף⁵ – ונהרא נהרא ופשטי, ובכל מקום ומקום לפי ענינו (ובמקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת רב מורה-הוראה שעל אתר).

ועוד ועיקר – קידוש לבנה מתוך כוונה מיוחדת למהר ולזרז ולפעול תיכף ומיד ביאת דוד מלכא משיחא, ע"י ההוספה בדרישה ובקשה על הגאולה, כסיום וחותם קידוש לבנה: „ובקשו את ה' אליהם ואת דוד מלכם אמן“.

(משיחות ש"פ נח, ד' מרחשון תשנ"ב)

(9) ראה מג"א שם סק"ד.

(10) ראה ט"ז שם סק"ג.

(11) שר"ע שם ס"ד. ובסידור אדה"ז „עפ"י הקבלה אין לקדש הלכנה עד אחר ז' ימים למולד“ (וראה בארוכה הגהות כ"ק אדנ"ע (בסידור תורה אור רמב, א"ב. ובסידור עם דא"ח שכא, א"ב). שער הכולל פל"ג ס"ב. וש"נ).

(12) שר"ע שם ס"ב.

(13) רמ"א שם.

(14) ראה הגהות כ"ק אדנ"ע ושער הכולל שם, שמטעם זה לא הי' הצ"צ מקפיד (בימות החורף) להמתין עד אחר ז' ימים. אבל פשוט שחילוק בזה באם דרים במדינה (שכ"כ מ)חדשי החורף אינם מעוננים.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

שלעיל הוא "פשוטו", ולפי מדרש אגדה המשמעות של "אך נח" היא, שנח נשאר באופן של "אך", לשון מיעוט והפחתה, הוא היה מופחת⁶.

מדוע מביא כאן רש"י מדרש אגדה, והרי מטרתו של רש"י בפירושו על התורה היא לבאר את הפשוט? יש לומר, שזאת מפני השאלה שהוזכרה לעיל, לגבי יתור המלה "אך"⁷.

אך לפי זה, כיון ש"פשוטו" אינו מיישב כלל את הוספת המלה "אך", צריך היה רש"י להקדים את פירוש המדרש לפירוש של "פשוטו", כפי שרואים בתחילת פירושו על התורה⁸, שכיון ש"אין המקרא הזה אומר אלא דרשני" כותב רש"י תחילה את פירוש המדרש, ורק אחר כך הוא מסביר את הפסוק לפי פשוטו?

ג. "אך נח" – נח לבדו, או "פגוע" ההסבר לכך הוא:

הקושי של רש"י במלים "אך נח" – שבגינו הוא מחדש, שמשמעות המלה "אך" היא "לבד" – הוא, שכאשר לומדים בפשטות שמשמעות המלה "אך" היא "רק", כבכל מקום, מתעורר קושי במלה "אך" עצמה, ולא רק ב"יתור":

לפי הפירוש שהמשמעות של "אך" היא "רק", יוצא, שמלה זו ממעטת את "נח ואשר אתו בתיבה" מהכלל הקודם של "כל היקום", שעליו נאמר "וימח... וימחו מן הארץ".

פירוש זה אינו מובן, כי הביטוי "אך" הבא כדי למעט, שהפרט המוזכר אינו נכלל בכלל הקודם ושונה ממנו, מתאים להיאמר רק כאשר יש בכך חידוש לעומת הנאמר לפני כן.

[לדוגמא: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש"⁹ – שלפי הפסוק הקודם¹⁰ "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה... נתתי לכם את כל", ניתן להבין שגם "בשר בנפשו דמו" (אבר מן החי ודם מן החי)¹¹ ו"דמכם לנפשותיכם" (שופך דם עצמו וחונק עצמו)¹² אינם אסורים, והתורה מחדשת, ש"בשר

א. "וישאר אך נח..."

מן הפסוק "וימח את כל היקום... וישאר אך נח..."¹, מצטט רש"י את המלים "אך נח", ומפרש: "לבד נח".

במבט ראשון נראה, שקשה לרש"י היתור של המלה "אך": אף אילו נאמר רק "וישאר נח..." ברורה היתה משמעות הפסוק. מדוע אפוא נאמר "אך נח"? על כך משיב רש"י ומחדש פירוש חדש למלה "אך", שמשמעותה כאן אינה "רק" בלבד, אלא גם "לבד"².

יש להבין:

(א) כיצד מובן היתור של המלה "אך" על ידי ההסבר שמשמעות מלה זו כאן היא "לבד"?

(ב) כיון שרש"י מסביר את המלה "אך", הוא צריך היה לצטט אותה בלבד ולבארה. מדוע הוא מצטט את המלים "אך נח", ואף בפירושו הוא אומר "לבד נח"³?

ב. "ומדרש אגדה: גונח..."

לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "זהו פשוטו, ומדרש אגדה⁴ גונח וכוהה⁵ דם" – שההסבר

(1) פרשתנו ז, כג.

(2) פשוט שאין לומר שהיתור דתיבת אך מתוך רש"י רק לפי הפירוש דמדרש אגדה ולא לפי פשוטו, וכיוצא רש"י במ"ש "לבד נח זהו פשוטו" (אף שלכאורה אינו מחדש בזה נאומה) הוא בכדי להודיענו שיש מקום גם לפירוש זה, ואדרבה – פירוש זה הוא (הראשון והעיקרי (משא"כ באם ה' כותב רק "ומדרש אגדה כו" ה' משמע שמצד הקושיא דיתור תיבת אך שולל הוא את פירוש הפשוט) – כי

(א) באם לפי פשוטו אינו מתורץ כלל יתור תיבת אך, הוצרך רש"י להקדים הפירוש "גונח וכוהה דם" – אף שהוא מדרש אגדה – כבתחילת פירושו עה"ת (כדלהלן סעיף ב').

(ב) באם רש"י לא ה' מחדש נאומה ב"פשוטו", ה' כותב: פשוטו כמשמעו ומדרש אגדה כו" (כבפרשתנו ה, ז. ובכ"מ).

(ג) פירוש הפשוט ד"אך" הוא רק. ומה שרש"י כותב "לבד", מוכרח שמוחדש גם ב"פשוטו".

(3) אפילו את"ל שמה שרש"י שטעלט זיך על התיבות "אך נח" הוא לפי שזה נוגע לו להפירוש דמדרש אגדה (ראה להלן סעיף ה' ובהערה 36, שלפי פירוש זה קאי "אך" רק על "נח" ולא על "ואשר אותו בתבה") – וכמו שמצינו בכמה מקומות שרש"י מעתיק גם התיבות שמהפירוש רק לפי פירוש אחד –

עדיין יוקשה מה שכותב גם בפירושו "לבד נח". ועוד ועיקר: מכיון שלפי המדרש אגדה קאי "אך" רק על "נח" ולפי פשוטו קאי "אך" גם על "ואשר אותו בתבה" – אין מקום לכתוב ב"פשוטו" "לבד נח" ולא "לבד נח ואשר אותו בתבה".

(4) תנחומא נח, ט. ת"ב שם יד.

(5) בנ"א: וכוהה (בחי"ת).

(6) ראה מפרש"י רש"י כאן.

(7) וראה גם פירש"י בראשית א, ד. ובכ"מ.

(8) פרשתנו ט, דיה.

(9) שם ט, ג.

(10) פירש"י ט, ד.

(11) פירש"י ט, ה.

דורנו בחיים חיותו בעלמא דין, על אחת כמה וכמה לאחר שיעברו כמה עשירות שנים, יותר מארבעים שנה שנתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע².

ועאכו"כ בשנה זו – ה'תשנ"ב – שהר"ת שלה (לאחרי ובהוספה לשנה שלפני, ה'תשנ"א, ה' תהא שנת נפלאות אראנו) „הי' תהא שנת נפלאות בה“, ו„נפלאות בכל“, „בכל מכל כל“³ (בגמטריא „קבץ“⁴), שכולל כל הענינים כולם (נוסף לכך שהאות ב' היא אות השימוש לכל הענינים), ולכל לראש ובעיקר ה„נפלאות“ דהגאולה האמיתית והשלימה, „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“⁵. . הרי בודאי ובודאי שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה, ועכשיו אין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו!

* * *

כשעושים חשבון-צדק בסיומו של השבוע הראשון לעבודה בעולם בשנת ה'תשנ"ב, „הי' תהא שנת נפלאות בה“, ובאים למסקנא שאין הדבר תלוי אלא במשיח צדקנו עצמו – צריך הדבר להתבטא בתוספת זהירות והידור בקידוש לבנה, „שהם עתידים להתחדש כמותה“, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא, „דוד מלך ישראל חי וקיים“.

ובפרטיות יותר:

לכל לראש – להזהר ולהשתדל יותר בקידוש לבנה, בבגדים חשובים ונאים, ברחוב וברוב עם הדרת מלך, גם באותם מקומות

בנפשו דמו לא תאכלו“ ו”את דמכם לנפשותיכם אדרשו“, ולכן מתאים להשתמש בביטוי ”אך“.

ואילו במלים ”וישאר נח“ אין כלל חידוש (שהרי כל הפרשה עד כה עוסקת בכך, שהקב"ה ציוה לנח לבנות תיבה להיכנס לתוכה עם כל אשר אתו כדי להינצל מהמבול, מ"לשחת כל בשר", "ומחיתי את כל היקום"¹²). ואם כך, אין מתאים לכאן הביטוי ”אך“¹³.

לפיכך מבאר רש"י, שהמשמעות של ”אך“ כאן היא ”לבד“, לא במובן של ”מלבד“ וכיוצא בזה, אלא בדומה ל”לא טוב היות האדם לבדו“¹⁴, ואינה מתייחסת למלה ”וישאר“, אלא לנח, שנה נותר אדם אחד לבדו¹⁵.

וכך מובן שהמלה ”אך“ אינה מיותרת: כאשר אדם נמצא ”לבדו“ הוא במצב שונה לחלוטין מהמצאותו עם אנשים נוספים¹⁶, כי הבדידות גורמת לו צער רב¹⁷. לכן מדגישה התורה ”וישאר אך נח“, שנה נותר לבדו¹⁸.

בכל זאת אין רש"י מסתפק בפירוש של 'פשוטו', למרות שלפי זה אין המלה ”אך“ מיותרת, כדלעיל, כי אילו היתה התורה רוצה לומר רק

(12) נח ו, יז, ד.

(13) לכאורה ה' אפשר לומר, שמטעם זה שטעלט זיך רש"י על התיבות ”אך נח“ – כי הקושיא שבתוכן ”אך“ המורה על חידוש, הוא מזה ש”וישאר נח“ אינו חידוש. אבל לפי הוצרך רש"י להעתיק גם ”אשר אתו בתבה“ או לרומם עכ"פ ב”גו“, כי גם זה מובן מפסוקים הקודמים ואינו חידוש. ולכן נראה שהתיבות ”אך נח“ נוגע (לא להקושיא, כ"א) לפירוש רש"י, כבערות 3; 15.

(14) בראשית ב, יח. (ובפירוש שם: יחיד).

(15) ועפ"י יומתק מה שרש"י שטעלט זיך על התיבות ”אך נח“ גם לפי פשוטו (ראה לעיל הערה 3) – בכדי להדגיש שתיבות ”אך“ מתייחסת ל”נח“ ולא ל”וישאר“. (וגם להדגיש ש”אך“ קאי רק על ”נח“ ולא על ”אשר אתו בתבה“, כדלהלן הערה 18).

(16) כמוכן בפשטות. וגם בן חמש (למקרא) מדגיש זה בעצמו כשנשא לבדו. ולהעיר מזה ש”בדד ישב“ הוא עונש על להיך (ערכין טז, ריש ע"ב. פירוש תורני יג, טו).

ואף שהיו גם אשת נח, בניו ונשי בניו (ולפי מדרש ב"ד שהובא בפירוש"ך לך יד, יג – גם עוג), הרי מובן שח' (או ט') אנשים נקראים ”לבד“ לגבי מצבם כמו שהיו מקודם. ולהעיר מלשון רז"ל (ר"ה יז, ב, יח, א) ”הא ביחיד... בצבור“ (היינו עשרה). ולהעיר מפירוש"ך שלח יד, כו.

(17) ועפ"י: (א) גם להפירוש ד”פשוטו“ – הוהו ד”אך נח“ – הוה שנה נשאר באופן של מיעוט (כמו להפירוש דמדרש אגדה) – מעין ”ימיה גו“ שקדמו. (ב) מובן בפשטות מה שרש"י הוהו להפירוש ד”מדרש אגדה“, כי פירוש הרגיל ד”אך“ הוא רק ולא לבד.

(18) ועפ"י יומתק מה שרש"י מפרש ”לבד נח“ (ואינו מוסיף: ”אשר אתו בתבה“ – ראה לעיל הערה 3) – כי החסרון הנרגש כשנמצאים ”לבד“, הוא רק באנשים ולא בבע"ח.

זאת, היה כתוב בדומה לפסוק המופיע לגבי אדם הראשון¹⁴ ”וישאר נח לבדו“. ומדוע כתוב ”וישאר אך נח“? לפיכך מבאר רש"י, שבביטוי ”אך“, מלשון מיעוט, רומזת התורה לכך שנה נשאר ”מופחת“. ומיעוט זה אינו מפני פגם שולי, חוסר סביבה וכדומה, אלא בו עצמו – ”גונח וכוהה דם“.

ד. מנין יודעים מהו החסרון?

אך עדיין יש להבין:

המלה ”אך“ מצביעה על כך שנה היה ”פגום“, שחסר בו עצמו משהו, אך, לכאורה, אין מובן ממנה מהו החסר. מנין מסיק רש"י שהוא היה ”גונח וכוהה דם“¹⁹?

השאלה אף קשה יותר: ב”גונח וכוהה דם“ מפורטים שלשה פרטים, שכל אחד מהם הוא פגם וחסרון באדם: כאשר האדם ”גונח“, הוא לקוי; אף כאשר אדם ”כוהה“ (יורק) בלבד, ואף אם אינו כוהה דם, אין הוא בריא; וכן כאשר אדם מדמם, אף אם אינו ”כוהה“ את הדם, אלא נוזל דם ממנו וכדומה, הרי הוא חולה. מדוע, אפוא, מצטט רש"י את האגדה בשלימותה, שמכך מובן שגם בדרך הפשט לומדים בכל זאת שהחסרון של נח היה בכל שלשת הענינים: גונח, כוהה ודם?

ה. ”אך“ – רמז ל”גונח וכוהה“

החסר לכך הוא:

בביטוי ”אך“ מתכוונת התורה לרמוז על אשר ארע לנח, שהוא ”התמעט“, ויש להניח, שרמזו כאן גם מהו הפגם והחסרון. לכן אומר רש"י ”גונח וכוהה“, כי לשני פרטים אלו אפשר לרמוז במלה ”אך“. האות אל"ף שבמלה זו רומזת ל”גונח“, כי כאשר האדם, הדובר בלשון הקודש²⁰, נאנח, הוא צועק ”אוי“²¹, שתחילתו אל"ף; והאות כ"ף רומזת למלה ”כוהה“, המתחילה בכ"ף.

אין חידוש בכך שרש"י נעזר בפירושו על התורה ברמז של ראשי תיבות, ואנו מוצאים זאת

(19) כי גם כשרש"י מביא דברי אגדה או דרש – צ"ל להם שייכות לפשוטו של מקרא, ובאם לא – אין רש"י (בפי' עה"ת) מנותקם (כ"א – כשיש צורך בזה – מזכיר שיש כאן מדרשי אגדה כו', ותו לא) – וכמפורש כלל זה בפירוש"ך (בראשית ג, ח).

(20) ומהו שנתרבה לכמה לשונות. ולהעיר מרשימות הצ"צ לתהלים (ואה"ת נ"ח ח"ב ע' תקיא"ב), ואיכה (שם ע' א"צ) ועוד.

(21) וכמו (בלק כד, כג) אוי מי יחי' [ומזה שרש"י (ושאר פשטני המקרא) אין מפרשים שם תיבת ”אוי“ – מובן שאין זקוקה לפירושו]. וראה ד"ה תקעו חצרות.

הוספה

בשורת הגאולה

מד.

והדגשה יתירה בכהנ"ל – בנוגע לחשבון-צדק בשבת פרשת
נח בשנה זו:

ובהקדמה – שכיון שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו
שכבר סיימו כל עניני העבודה, כולל גם צחצוח הכפתורים,
ועומדים מוכנים (עמדו הכן כולכם) לקבל פני משיח צדקנו, הרי,
מסקנת החשבון-צדק (חשבון-צדק דייקא, חשבון אמיתי) שעושים
בימינו אלו, היא, שתיכף ומיד ממש צריכה לבוא הגאולה האמיתית
והשלמה בפועל ממש!
ובפרטיות יותר:

גם כשידע איניש בנפשי מעמדו ומצבו שיש אצלו ענינים
הצריכים תיקון, אין זה בסתירה ח"ו לעדותו של נשיא דורנו שכבר
נשלמה העבודה ועומדים מוכנים לקבל פני משיח צדקנו, כי,
העבודה דכללות בנ"י במשך כל הדורות שצריכה להיות בזמן
הגלות כדי לבוא להשלימות דהגאולה (שתלוי), במעשינו ועבודתינו
(ד) כל זמן משך הגלות – נסתיימה ונשלמה, ואין ביאור והסבר
כלל על עיכוב הגאולה, ולכן, גם אם חסר בעבודתו של הפרט
במשך הזמן שמתעכבת הגאולה מאיזו סיבה שתהי', ה"ז ענין פרטי
שבדאי צריך לתקנו ולהשלימו, אבל, אין זה גורע ח"ו בגמר
ושלימות, מעשינו ועבודתנו דכלל ישראל שעומדים מוכנים
להגאולה, וכיון שכן, גם התיקון והשלימות דהפרט היא בנקל יותר,
ומתוך שמחה, בידעו שתיכף ומיד ממש באה הגאולה האמיתית
והשלמה.

... ואם הדברים אמורים בזמנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

(1) תניא רפ"ז.

כבר בפרשה הקודמת²²: את המלה "שמים" מפרש
רש"י באפשרויות שונות של ראשי תיבות, ויותר
מכך: הוא מפרש זאת לפי דרך הפשט, ולא
כ"מדרש אגדה.

ו. "אך" דומה במשהו ל"וימח"

אבל "בן חמש למקרא" שואל: המלים "וימח
אך נח" מופיעות בהמשך לתחילת הפסוק "וימח
את כל היקום..." שאף נח, למרות שנותר בחיים
ולא נמחה מעל פני האדמה, הרי הוא בכל זאת
שריד מכל היקום אשר וינח, ובכל זאת היתה
הישרדותו קשורה לענין של "וימח"²³, והיה בו
חסרון,

וטוען בן החמש למקרא: חסרונו של נח צריך
להיות דומה מעט ל"וימח את כל היקום". ומהו
הקשר שבין הפגמים "גונח וכוהה", האמורים לגבי
נח, לבין "וימח", האמור לגבי כל היקום?

לפיכך אומר רש"י, שנת היה "גונח וכוהה דם",
וכאשר אדם יורק דם ר"ל, נפגם הענין במציאותו
– "כי הדם הוא הנפש"²⁴ – ואם כך, מובן הדמיון
והקשר שבין "וימח אך נח" לבין "וימח את כל
היקום".

ז. השאלות על שני פירושי רש"י בהמשך

אך אין מובן: מהו הקשר שבין מצבו הבריאותי
של נח "גונח וכוהה דם" לבין "וימח... וישאר..."
ולמבול בכלל? ממשיך רש"י ומסביר, שהפרטים
"גונח..." הם כתוצאה מהמבול. והוא מציין שתי
סיבות שגרמו לכך²⁵: (א) "מטורת הבהמות

(22) א, ת.

(23) ע"ד (לך ד, י): ויניסו גו' ויפלו גו' והנשארים הרה נסו;
(וישלח לב, ח"ט): לשני מחנות גו' האחת והכהו גו' הנשאר
לפליטה ועוד.

(24) ראה יב, כג. וראה גם אחרי יז, יא. ועוד. וזה מובן
בפשטות, שלכן לא הוצרך רש"י לפרש מ"ש (בראשית ד, י"ד)
קול דמי אחיך צועקים גו', מדוע הצעקה היא מדמו דוקא
(ופירושו שם הוא רק מ"ש דמי לשון רבים) – וכן בפרשתנו (ט,
ה).

(25) אין לפרש שכוונת רש"י ב"ויש אמרים כו" הוא עוד
פירוש ב"אך" – כי (א) לפי"ז הוצרך לכתוב תחילה "ארי
הכישור, ורק אח"כ "שאתה כו" (כמו בפירוש הראשון
שבתחילה כותב "גונח וכוהה דם" ורק אח"כ מוסיף הטעם לזה
"מטורת הבהמות והחיות"). (ב) גם בסיום הענין כותב רש"י רק
פעילת הארי – "הכישור" – ולא שנת ה' נשדך.

לכאורה ה' אפשר להוכיח שכוונת רש"י ב"ויש אמרים"
אינו עוד פירוש ב"אך", ממה שאינו מסיים "ויצא צולע"
כתנחומא שם. אבל – אינו. כי ע"פ דרך הפשט (א) אין הכוונה

והחיות"²⁶. (ב) "ויש אמרים שאיחר"²⁷ מזונות
לארי והכישור²⁸. ועליו נאמר²⁹: הן צדיק בארץ
ישולם³⁰.

בכך אין מובן:

(א) לשם מה מביא רש"י את שני הפירושים?
(ב) מהי ההוכחה, גם בדרך הפשט, שדוקא אריה
הכישור?

(ג) במדרש נאמר "שהה מזונות..." מדוע נמנה
רש"י ואומר "שאחר"³¹?

(ד) מדוע מוסיף רש"י בסיום "ועליו נאמר הן
צדיק בארץ ישולם": והרי רש"י מתכוון לפרש את
המלים "אך נח" שבפסוקנו, ולא לבאר פסוק
מומשל. מהו ההסבר שנתוסף למלים "אך נח" על
ידי הקביעה שהפסוק "הן צדיק בארץ ישולם"
נאמר לגבי נח?

ח. רק נח טיפל בארי' ואיחר בהאכלתו

ההסבר לכך הוא:

מובן, שמצב של "גונח..." עלול להיגרם על
ידי העבודה בתיבה: הטרחה הרבה בטיפול
בבהמות ובחיות גרמה לכך, או שחיה גרמה נזק
זה עקב איחור בהאכלתה³².

לומר שה' צולע (ואפשר שהמיעוט שה' בנת ע"י הכשת הארי
– ה' איזה ענין אחר. (ב) מוכרח לומר שלא ה' צולע, כי בעל
מזם אינו עובד עבודה, ומפסדות הכתיב (ת, כ) מוכח שנת
עצמו הקריב ולא שהקריב שם בנו תחתיו כתנחומא שם.

(26) ראה מדרש אגדה ע"פ.

(27) להעיד ממש: ואתה נתן להם את אכלם בעתו (תהלים
קמה, טו) וראה חזק"ג כתיבת סו, ב.

(28) תנחומא שם. מדרש אגדה שם.

במדרשים אלו "הכישור ארי" הוא פירוש באך. אבל כוונת

רש"י בזה הוא לבאר עוד סיבה למה נת' ה' גונח כו' (כנ"ל הערה
25). וראה חזק"ג מדרש"א מנהדן לת, ב ד"ה א"כ נמלך כו'.

(29) משלי יא, לא.

(30) תנחומא שם.

(31) במדרש אגדה, הלשון: איחר. אבל אחיך צריך ביאור,

מדוע מעתיק רש"י הלשון שבמדרש אגדה, ולא הלשון
שבתנחומא – שרש"י מביא בכ"כ מקומות (וקודם אליו ומצוי
יותר).

(32) בתנחומא שם (וכ"ה בב"ר ספ"ב ועוד) שה' גונח וכוהה

דם "מן הצניח". אבל ע"פ דרך הפשט א"א לפרש כן. כי מכיון
שמי המבול (שמסביב להתיבה) היו רותזין [סנה' קת, ב. וש"נ.

וכ"ה גם ע"פ דרך הפשט – ראה פירש"י ו, יד: "על שם
גפריה"; ת, א: "וישכו – כמו תמת המלך שכה"ג]. הרי א"א

(*) בגר"א שם, שכוונת רש"י ש"וישורם" קאי על הקב"ה. אבל
בפשטות, קאי על הוים (וכמפורש בכתוב "וישורם הוים"). וכמו
שפירש הגר"א עצמו ו, יד. וראה גם ברא"ם שם.

אדרבה: "הן צדיק בארץ ישולם". כדי שהצדיק יגיע לעולם הבא, וכן לדרגות נעלות בעולם הזה, כענין של "עולמך תראה בחיך"⁶⁵, הוא צריך לסבול בעולם הזה. אך לזולתך, אשר לדברך איננו צדיק, מגיע כל טוב גשמי.

טז. על ידי קיום ההוראות מגיעים ל"נח נח"

כל פרט בתורה מדויק לחלוטין. לפיכך, העובדה ששתי הוראות אלו

– (א) שצריך להתמסר לביצוע שליחותו של הקדוש־ברוך־הוא על אף מצב של "גונח", ולקיימה גם אז בשמחה, (ב) לספק לזולת את כל צרכיו בזמן הדרוש לו –

מופיעות וגלמודות במלים "אך נח", מוכיחה, שעל ידי קיום ההוראות אלו מגיעים לנח אשר בתחילת כל הפרשה: "נח נח" פעמיים – "נייחא דעילאי" ו"נייחא דתתאי"⁶⁶, עד אשר מגיעים למנוחה האמיתית ב"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁶⁷.

(משיחת ש"פ נח תשכ"ח)

66 ב"ר פ"ל, ה. ת"א ח, ג. אור התורה ר"פ נח.
67 סוף מס' תמיד.

65 ברכות יז, סע"א – ראה תניא פ"ד (כ, א).

לזכות

ב"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

ויהי שעי' קיום הוראת

ב"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ה)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שהכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

אך אין מובן: בני נח כבר היו אז כבני מאה שנים, ובדאי אף הם עסקו בטיפול בבהמות ובחיות, ובמיוחד שם "שהוא צדיק"³³, ובמיוחד מפני כיבוד אב³⁴, הרי בדאי סייעו בני נח (ולפחות שם ויפת) לאביהם בעבודתו³⁵. וקשה: אם כן: מדוע היה רק נח "גונח וכוהה דם"³⁶?

לכן מציין רש"י גם את הפרט המוזכר באגדה "שאיחר מזונות לארי...": כיון שהארי הוא החשוב שבחיות, כלשון חז"ל – מלך שבחיות³⁷, טיפל בו נח, החשוב שבתביבה. לכן נשך הארי רק את נח, כי הוא איחר בהאכלתו.

לפי הטעם "מטורח..." אין מתאים התירוץ, כי אין טרחה רבה יותר בהאכלת ארי מאשר בהאכלת חיות אחרות, ולכן צריך רש"י להביא את הפירוש "שאיחר... והכישו".

ט. "אך" – "איחר", "ארי", "כישו"

בהביאו את הפירוש "שאיחר מזונות לארי והכישו", מצטט רש"י את הגירסא שבה מופיע הביטוי "שאיחר" (ולא "שהה"), כי לפי ביטוי לשוני זה יוצא שגם הסיבה שגרמה ל"גונח וכוהה" נרמזת באותיות של המלה "אך"³⁸: האות אל"ף

לומר שבהתיבה שרר קור כזה שנת יצטנן ועד שיה' מזה גונח וכוהה דם. אבל ראה לק"ש ח"י ע' 35 ובהערה 43 שם.

(33) רש"י ס"פ בראשית (ה, לב).

(34) שה' גם קודם מ"ת (ראה פירש"י ס"פ נח) ושם ויפת נשתבחו בזה (נח ט, כג).

(35) ראה גם מנהגין שם: צער גדול ה' לנו כ' האכלנה כ'. וראה גם תנחומא שם: כל אותן י"ב חדש לא טעם טעם שנה לא נח ולא בניו שהיו זקוקין לזון כ'.

(36) אין לומר שהמיעוט שה' בבניו מרומם ב"אך... ואשר אתו בתבה" – כי "אשר אתו בתבה" קאי גם על הבע"ח ואדרבה הם הריב. ודוחק גדול לומר, שכונת הכתוב הוא אשר חלק מ"אשר אתו בתבה" היו באופן ד"אך". ועוד ועיקר – א"כ ה' רש"י מעתיק גם תיבות אלו ומפירש שגם בניו היו גונחים כ'. (37) תגינה יג, ב. מדרש תהלים כב, כח. ולהעיר גם מפירש"י ויחי מט, ט.

(38) אבל פשוט שאין לומר שזוהי הוכחת רש"י שאיחר מזונות לארי דוקא (ע"ד שפירש בענף יוסף לתנחומא שם), ומכ"ש שאין לומר שמטעם זה מעתיק רש"י הפירוש ד"יש אומרים" ואינו מסתפק בהפירוש "מטורח הבהמות כ" – כי כל מ"ש בפירש"י ע"ה" (גם כשמעתיק מדרשי רז"ל וכדומה) מיוסד ובנוי בעיקר על פשוטו של מקרא, ולא על ראשי תיבות וכדומה. ומה שרש"י מפרש "גונח וכוהה" מצד הד"ת ד"אך" (כנ"ל סעיף ה'), הוא לפי שמכיון שאנו רואים שהכתוב רוצה לרמז את מצבו של נח אז, מסתבר שמרמז גם את פרטי מצבו, ולא רק שה' ממועט בכלל.

(וכן גם ב"יקרא אלקים לרקיע שמים", מוכרח ע"ד הפשט שבתביבת שמים מרומם תכונות הרקיע, דאליכ, למה קרא לרקיע שמים. ובה יובן מה שרש"י שטעלס זיך שם על התיבות

רומזת למלים "איחר" ו"ארי", והאות כ"ף רומזת ל"כישו"³⁹.

אמנם, המלה "הכישו" מתחילה באות ה"א, אך עיקרה הוא "כישו", הנרמז באות כ"ף⁴⁰. כפי שאומר רש"י בפרשת בראשית²², שהאות ש"ן שבמלה "שמים" רומזת למלה "אש", למרות שמלה זו מתחילה באל"ף, כי החלק העיקרי הכולל במלה "אש" הוא האות ש"ן.

י. הקושי על הפירוש השני גדול יותר

אך הפירוש "שאיחר... והכישו" קשה בכללותו: מכל האריות שחיו לפני המבול, בחר הקדוש־ברוך־הוא בעצמו דוקא בארי יחיד זה ובת זוגו, שדוקא הוא יינצל מהמבול⁴¹, מפני מעלותיו. כיצד ייתכן שעקב איחורו של נח בהאכלתו פעם אחת, יכיש אותו אריה מיוחד זה? והרי, הצלתו של האריה היתה באמצעות נח, ובנוסף לכך הוא האכילו במשך כל תקופת המבול, ואף בפעם יחידה זו שבו איחר נח בהאכלתו, לא היה זה משום עיסוקיו הפרטיים, אלא עקב טרדותיו הרבות בעבודתו בתיבה⁴², וכיצד ייתכן שמפני זאת ינשכוהו ארי זה?

על כך משיב רש"י על ידי הפסוק "הן צדיק בארץ ישולם", שכאשר צדיק נוהג פעם אחת שלא כראוי, אפילו בדקות שבדקות, הוא נענש "בארץ", בעולם הזה, כדי שלא יחסר שוכרו בעולם הבא. ולפיכך יוצא, שהארי נשכו למען טובתו של נח⁴³.

"יקרא אלקים לרקיע שמים" – אף שמפרש רק תיבת שמים. אבל בנוד"ד, הרי אין הכרח שהכתוב רוצה לרמז גם את הסיבה למה שה' נח ממועט, ובמילא, א"א לחדש "שאיחר כו", או אפילו לחדש "לארי" (אף שבלא הכי מוכרח לפירוש זה שאיחר לאיוז ח'), רק על יסוד של ר"ת. ורק לאחר שרש"י מוכרח לפירש כן ע"ד הפשט (כנ"ל סעיף ח'), כותב שאיחר (ולא ששהה, שאינו נפ"מ בתוכן הענין), כי ע"ז יוחתק גם הר"ת ד"אך", ככפנים.

(39) ואף שגם להפירוש "שאיחר כו" בהכרח לומר שר"ת אך מורה ל"גונח וכוהה" – הרי גם בתיבת "שמים" מפרש רש"י (באותו הפירוש) נחמ רמזים בהש"ן ד"שמים". (40) בענף יוסף שם, שהגירסא הנכונה היא אכשו (באל"ף), ו"אך" היא ר"ת אכשו אדי. (41) ראה פירש"י פרשתנו ו, כ: אותן שדבקו כ' ומאליהם בא.

(42) ראה לעיל הערה 35.

(43) ומה שרש"י כותב "ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם" (דלכאורה, בכדי לבאר הטעם מה שהארי הכישו מספיק שיביא את הכתוב "הן צדיק גו"). אבל מה נוגע לומר שכתוב זה נאמר נלח) – כי אלולי זאת אינו מובן כלל המשך פירש"י בפסוק שלאחר "מדת הדין הוא נהפכה כו" ע"ז תפלת הצדיקים (נח).

אך פירוש זה אינו מובן; אמנם, הגיע לנח ש"שולם", אך כיצד ייתכן שהארי יכישו, שזהו ההיפך מהנאמר במפורש "ורדו... בכל חיה"⁴⁴ אפילו כאשר יידע בן החמש את דברי רש"י בהמשך⁴⁵, שמפני שחטאו דור המבול הופקרו לחיות וכו', בכל זאת קשה ביותר לומר כך על נח, איש צדיק תמים, ועל כך שאיחר במוזנות הארץ? לפיכך צריך רש"י להביא גם את הפירוש "מטורח הבהמות והחיות".

וכיון שהקושי על הפירוש "שאיחר..." גדול הרבה יותר מהקושי על הפירוש "מטורח..." (מדוע לא השפיע הטורח גם על בני נח)⁴⁶ – לכן מביא רש"י את הפירוש "מטורח..." תחילה, לציין שזהו הפירוש העיקרי.

יא. שליחות על אף כל הקשיים

בפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה"⁴⁷, וההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא:

כאשר יהודי זוכה ונבחר להיות שליח של הרבי (שאין לו, ח"ו, פניות אישיות בכך, אלא – להפצת היהדות. ואמרו חז"ל "צדיקים דומין לבוראן"⁴⁸) למטרת הונת העולם במוזן רוחני, והוא נתקל בקשיים עצומים בעבודתו, עד כדי כך, שלפעמים חסרים לו אפילו הצרכים ההכרחיים ביותר לקיום גופו, כאכילה ושתיה וכדומה, ועלול להיגרם ר"ל נזק לבריאותו, הוא עשוי לחשוב:

מעצם הבחירה בי להיות שליח, מובן, שיש לי מעלות מיוחדות. ואם כך, צריך היה לתת לי כבוד רב על עצם נכונותי להשפיל את עצמי כל כך ולעסוק בהאכלת העולם, ובטיפול אף באלו השייכים לסוג של "בהמות וחיות" לעומתי. והנה, על הכבוד אני מוכן אמנם לוותר. אך מדוע מגיע

דלכאורה, בחיות בתיבה ה' במצב ד"הכישו" טעונות על אשר חטא (עכ"פ – בדקות)? ולכן מפרש רש"י "נעלי נאמר הן צדיק גו" – שגם אז כשהכישו הארי ה' צדיק. כי זהו ע"ד שה' מקטני אמנה (לעיל ה, ז); שאלת אברהם במה אדע (לפ' הא' דרש"י לקמן טו, ו); ותצחק שרה (ית, יב) וכיו"ב – שבכל זה צדיקים הם (ועד – שרש"י אינו מעיר שם מאונתה עד"ו). והטעם י"ל בפשטות – כי חטא (בדקות) פעם אחת אפשר אפילו בצדיק. [ובפרט כאן אחרי שהכישו ארי שכבר נענש על חטאו].

(44) בראשית א, כח.

(45) נח ט, ה.

(46) שיש לומר מפני: (1) שהיו צעירים יותר, או (ועיקר) (2) שעיקר האחריות הדי היתה על נח (שהוא נצטווה ע"ו) ועוד י"ל בזה.

(47) היום יום ע' כד.

(48) ב"ר פס"ז, ת. ו"ש"נ.

לי לסבול קשיים כה עצומים בעבודתי, עד כדי מחסור באכילה ובשתיה, העלול לגרום להיפך מבריאות הגוף, והרי "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת?) ה' הוא"⁴⁹. ואם כך – הוא טוען – מה לי וכו', אעזוב את השליחות ואחסוך על ידי כך הרבה צער וייסורים!

על כך משיבים לו, שכבר היה לעולמים:

על נח מעידה התורה⁵⁰, שלמרות שחי בדור של רשעים (בדורותיו) הוא היה "צדיק תמים". בנוסף לכך, כל העולם ניצל בזכותו, והוא נבחר על ידי הקדוש-ברוך-הוא להיות השליח לדאוג לכלכלתו. למרות זאת היה נח "גונח וכוהה דם". ומה הביאו לידי כך – טורח הבהמות והחיות: עבודה קדושה זו של כלכלת העולם גרמה לו להיות חולה, עד כדי יריקת דם ר"ל. ובכל זאת הוא המשיך בעבודתו, והתמיד בה באופן של "טורח".

והתורה, מלשון הוראה⁵¹, מספרת לנו זאת, כדי שנלמד מכך. שאת השליחות המוטלת על כל יהודי הוא חייב לבצע למרות כל הקשיים. יהי מה – על השליחות לא ישפיעו הקשיים! ובמיוחד כאשר עדיין אין הוא מגיע, תודה לה', למצב של "גונח..."

אמנם קשה: אם הקב"ה חפץ בביצוע השליחות, מדוע הוא מערים קשיים לפני השליח? התשובה לכך היא, ש"חנם" מקבלים רק במצרים⁵². בענינים של קדושה אין משיגים בקלות, אלא דוקא על ידי יגיעה⁵³. ואדרבה: ככל שהקשיים בעבודה רבים יותר, זוהי הוכחה ברורה יותר שזהו ענין של קדושה, החשוב ביותר עבורו⁵⁴.

יב. יש לבצע את השליחות בשמחה

כאשר יהודי משכנע את עצמו להמשיך בכל זאת בביצוע שליחותו (על אף הקשיים הכרוכים בכך), הוא עלול לעשות זאת באופן של "גונח", בהרהור: כיון שהתורה מצווה עלי לא לעזוב את עבודתי זו בשום אופן, הרי "לצער" אין לי ברירה.

(49) רמב"ם הל' דיעות פ"ד. וראה לקו"ש ח"ג [המתורגם ע' 60 הערה 9.

(50) ריש פרשתנו. ובפירש"י שם: כ"ש שאילו ה' בדור צדיקים כ"ו.

(51) ח"ג נג, ב.

(52) ראה ספרי במדבר יא, ה. פירש"י שם. וראה גם ודר

שבעה ע"ה. 53. סדור נז, ד.

(53) חז"ב קבת, א. וראה בארוכה בלקו"ש ח"ה ס"ע 317 ואילך.

(54) ראה קונט' העבודה פ"ו (ע' 44). לקו"ש ח"ב [המתורגם ע' 50.

על כך אומר רש"י, שהענין של "גונח..." הוא רק לפי הפירוש הב', שהוא הטפל. ואילו לפי הפירוש הא' והעיקרי אין כלל אפשרות של "גונח". כלומר, גם כאשר הוא סובל יסורים מצד הגוף, ר"ל, הרי מצד הנפש, שהיא עיקרו של האדם⁵⁵, אין הוא גונח כלל⁵⁶. אדרבה: הוא שרוי בשמחה גדולה על זכותו לעסוק בעבודה חשובה זו⁵⁷, ובמה נחשבים הקשיים וכדומה לעומת מילוי השליחות⁵⁸.

אפשר לחשוב, שעבודה כה נעלית של קיום שליחותו של הקב"ה בשמחה למרות היותה כרוכה בייסורים ובעגמת נפש אפשרית רק אצל יחידי סגולה. לכן קבע רש"י הוראה זו, שאין כלל ענין של "גונח..." (לא בפירוש הלכות ממדרש אגדה, אלא) ב"פשוטו" והרי פשוטו של מקרא קשור אפילו לאלו שהם עדיין ילדים (ברוחניות).

יג. ההסבר לשמחה מתקבל גם על ידי הגוף

אך היהודי שואל: אמנם, הוא יכול להשפיע על עצמו לבצע את השליחות למרות הטרחה הרבה, עד כדי "גונח..."⁵⁹, שהרי יהודי הוא בעל קבלת עול⁶⁰, והוא יבצע זאת מתוך קבלת עול. אך כדי לעשות זאת בשמחה, כדי להרגיש זאת, עליו לקבל הסבר המתקבל בשכלו על מה עליו לשמוח.

אילו הוא היה בעל דרגה נעלית, היה ההסבר פשוט ביותר: כיון שהגוף אינו תופס מקום לעומת הנשמה, אין יסורי הגוף הנבזה יכולים להפריע לשמחת הנשמה בקיימה את רצון העליון⁶¹. אך כיון שהוא איש פשוט, כאמור לעיל, שרש"י קבע הוראה זו ב"פשוטו", והגוף בכל זאת חשוב בעיניו, לכן כדי שהוא יעשה זאת בשמחה, עליו לקבל הסבר שיתאים גם לגוף. לפיכך הוא טוען: כיון שמצד הגוף הוא סובל ו"גונח" כיצד יהא שרוי בשמחה?

על כך משיבים, שהענין של "גונח..." נלמד רק מכך שהמלים "אך נח" מופיעות בהמשך ל"וימח את כל היקום" (כדלעיל בסעיף ו'), ומן הביטוי "אך נח", כדלעיל בסעיפים ג' וה'.

(55) ראה תניא פ"ב. שעה"א פ"ו (פ, סע"ב). ובכ"מ.

(56) כי מכיון שב' הפירושים הם חלקים מתורת אמת, הרי מובן שבפנימיות הענינים אינם סותרים זו לזו.

(57) ראה רמב"ם סוף הל' לולב. תניא פכ"ו.

(58) להעיר משרש"י א"ח סרפ"ח (בשרש"י אדה"ו – ס"ב): התענית הוה תענית דא"ל.

(59) ד"ה זה היום תשי"ד סעיף ב'.

(60) תניא פ"א (מ, ב).

יד. שמחה על ההצלה מה"מבול"

כאשר יהודי מתבונן בענין של "וימח..." של דורנו, כאשר חלק חשוב ביותר של העולם נמחה ע"י ה"מבול" (של דורנו) בגשמיזם, (שזה שייך לגוף); והוא מתבונן גם ב"וישאר אך נח", שהמלה "אך" מבטאת בדרך כלל חידוש, כדלעיל, שהצלתו מהמבול היא חידוש, שהרי ידע אינש בנפשיה מי הוא, וכמה גדולים וטובים ממנו לא ניצלו,

הרי כאשר הוא חושב על כך לעומק, מובן גם מצד הגוף שאין לו על מה להיאנח⁶¹. להיפך: עליו להיות בשמחה עצומה על אשר הקדוש-ברוך-הוא הצילו מה"מבול", כאשר הרבה גדולים וטובים ממנו טבעו בו, ובנוסף לכך מזכים אותו בשליחות כה נעלית.

טו. זולת מגיע הכל

אפשר לחשוב, שכיון שיהודי צריך לשמוח אף כאשר הוא "גונח", הרי לא נורא אם הוא יתנהג גם עם זולתו בדרך זו.

על כך נלמדת ההוראה מפירוש רש"י בהמשך "שאיחר מוזנות לארי – והכישו": לזולתו עליו לספק הכל בדיוק בזמן, ואם לאו הרי הוא נענש על כך ר"ל.

ממך עצמך דורשים "אתכפאי" אפילו בצרכים ההכרחיים ביותר, כדברי אדמו"ר הזקן בתניא⁶², שתלמידי חכמים היו מרעיבים עצמם שתי שעות, אף-על-פי שמוזן שתלמידי חכמים לא אכלו מותרות. אך לזולתך עליך לדאוג לספק כל צרכיו בדיוק בזמן, בלי לבדוק אם הם הכרחיים או מותרות⁶³.

וכנגד הטענה, שאתה "צדיק תמים" וזולתך הוא כ"בהמה וחיה" לעומתך, ומדוע עליך להשתדל עבורו יותר מאשר לעצמך? – משיבים לכך שתי תשובות:

ראשית, אינך יכול להעריך את דרגתו של זולתך. ייתכן בהחלט שהוא "ארי" ו"מלך"⁶⁴.

שנית, לו יהי כדברייך, שאתה ה"צדיק", הרי

(61) אי"ז סותר למשנתו"ל ס"ב שזהו מצד נפשו דוקא – כי הכוונה ב"נפש" שם הוא (גם) לנפש החינית, שהיא עיקר לגבי הגוף עצמו.

(62) פכ"ז (לד, ב), עפ"י שבת י"ד, א.

(63) ראה כתובות סו, ב' ורש"י דברים טו, ח: אפילו סוס

לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו.

(64) ראה פסחים ג, א: עליינים למטה ותחתונים למעלה.